

Metode i „metode“

Kritički osvrt prof. B. Franušića u časopisu »Naše more« na članak »Astronomska navigacija« u II izdanju Pomorske enciklopedije je objektivna i dobronamjerna. Sigurno da to nije ni prva ni jedina kritika upućena izdanjima Leksikografskog zavoda, a sve u cilju poboljšanja kvalitete, obogaćivanja sadržaja i objektivnijeg pisanja članaka u PE. Autor pomenutog članka u PE, dr S. Kotlarić, u odgovoru na kritički osvrt, napada Franušića a sebe hvali. Upravo svojim odgovorom K. S. pokazuje da je B. F. u svom osvrtu bio potpuno u pravu. Odgovor K. S. ne zaslužuje pažnju zbog svog sadržaja, no neki navodi, a posebno neki citati, obezvređuju čitav niz ljudi čiji je doprinos astronomskoj navigaciji isto toliko vrijedan. Jedino zbog toga je potrebno reći nešto više o navodima K. S. u odgovoru na kritički osvrt B. Franušića.

K. S. citira pisanje admirala Knoxa: »Veličina ostvarenja dr Kotlarića su vidljiva ako se uzme u obzir da je on, gotovo sam, svojom djelatnosti modernizirao astronomsku navigaciju u svojoj zemlji dižući je od skoro nerazvijenog stanja na razinu koja se može uporediti sa onom vodećih pomorskih zemalja u svijetu«. To što admiral Knox ne poznaje naše pomorstvo i našu tradiciju problem je samo admirala, ali to što K. S. prihvaća njegove riječi je za žaljenje. Što je to K. S. uradio kad bez ikakve rezerve prihvaća tvrdnju i mišljenje admirala Knoxa?

U knjizi »Nove metode astronomskog određivanja pozicije broda« K. S. nudi dvije »nove« metode: visinsku, koja je poznata više od 100 godina (1875. Marcq de Saint Hilaire) i direktnu metodu određivanja geografske širine i dužine za koju i sam K. S. priznaje da je bila poznata ranije, ali on, navodno, to nije znao. Ta knjiga bi prije trebala imati naslov »Nove metode računanja astronomske pozicije broda« jer ona za već poznate metode određivanja pozicije samo razrađuje nove metode računanja stajnice ili pozicije. Poslije opširnog uvoda (objašnjavanja visinske metode, što smo odavno znali), K. S. opisuje svoje tablice K-1 do K-6, objašnjavajući svoju razradu osnovnog astro-nautičkog trokuta na tri pravokutna sferna trokuta. Kako smo do sada poznavali mnogo načina rješavanja osnovnog sfernog trokuta, to se metoda K. S. može smatrati samo kao jedna od varijanti računanja stajnice i ništa više. U drugom dijelu slijedi opis tablica K-7 do K-11 namijenjenih za direktno računanje geografskih koordinata. Između ostalog, u tablicama K-7 K. S. nam, kao svoje, nudi tablice logaritama trigonometrijskih funkcija i kvadrata logaritama i prirodnih vrijednosti sinusa i cosinusa polovičnih kuteva. Vjerojatno nije znao da i te tablice postoje odavno. Na kraju dolazi opis »čuvanih« tablica K-11 o kojima će biti još riječi. S obzirom na sadržaj i značaj, ova knjiga nije zaslužila mjesto u PE (osim možda u popisu literature), tim više što se tablice proizašle iz nje posebno obrađuju sa prenamjerenim značajem.

Tablice K-1, kao praktični rezultat prethodne knjige, nisu ni prve, ni jedine, a teško je reći i najvrednije naše tablice za proračun elemenata stajnice. Točno je da su imale 4 izdanja, istina u malom tiražu. Međutim, treba usporediti uspjeh K-1 sa sudbinom naših prvih poslijeratnih tablica iste namjene, a koje je sastavio F. Flego (izdanje HI 1957). Za tablice Flega se K. S. zadovoljava time što kaže da za novo izdanje treba postojati potražnja korisnika i da je za to odgovoran izdavač. Točno, ali, tablice Flega su bile prihvaćene od tadašnje generacije pomoraca i potražnja je postojala. Kako su tablice rasprodane, a Flego u međuvremenu umro, to je izdavač (čiji je službenik u to vrijeme bio K. S.) štampao nove tablice — ovog puta K-1. Uzrok zamjene tablica nije u onih četiri stotine grešaka koje spominje K. S. jer onaj tko ih je otkrio, mogao ih je za drugo izdanje i ispraviti. Postojanje različitih tablica omogućava korisniku izbor njemu najprihvatljivijeg načina proračuna stajnice, a postojanje samo jednih dovodi do monopolnog položaja što je u interesu autora, ali ne i izdavača (koji je isti). Da se tablice K-1 i danas ne koriste u svim našim pomorskim školama priznaje i K. S., ali ga ne zanima zašto, već tko je protiv njih. Nije nitko protiv njih, no neke škole koriste one tablice za koje postoji potražnja. Uostalom, da li je K. S. ikada postavio pitanje koliko se njegove tablice koriste na našim brodovima trgovačke mornarice? Sigurno ne toliko koliko bi se iz odgovora K. S. moglo zaključiti, jer pomorci biraju one tablice koje im najbolje odgovaraju.

»Identifikator zvijezda«, sigurno je najvrednije djelo K. S., međutim, »Novi identifikator zvijezda« je samo jedna varijanta starog, prilagođena Amerikancima, odnosno, njihovom nautičkom godišnjaku. Koliko Amerikanci zaista i koriste taj priručnik teško je reći jer, osim distribucije tog priručnika hidrografskim institutima u inozemstvu koju vrši naš HI na bazi razmjene, prodano je u inozemstvu još tridesetak primjeraka.

1971. godine je štampan prvi volumen tablica K-11, čime je izdavač stekao neslavni »primat« u svojoj izdavačkoj djelatnosti. To vrlo skupo izdanje od pet volumena (štampanje posljednjeg završeno 1977) ni danas ne nalazi kupca a da o korisniku i ne govorimo, bez obzira na bagatelnu cijenu od 30 dinara po volumenu (za 370 stranica!). Ovdje je potrebno napomenuti da su Amerikanci, na koje se K. S. toliko puta poziva, bili realni kad nisu željeli »primat« i kad nisu štampali takve tablice na osnovi ideje Doziera, koji je ovu metodu predložio pet godina prije K. S. Glomaznost tablica K-11, ograničena upotreba na samo dva para zvijezda, velik broj korektura, vremenski dug postupak računanja i zamorni rad su dovoljni razlozi da ove tablice pomorci nisu prihvatili, unatoč sprovedenoj propagandi u našim i stranim časopisima. Praktična vrijednost tih tablica, usprkos pretjeranih slavopojki, je mala, o čemu svjedoči neprihva-

ćanje tablica od strane pomoraca za koje su i namijenjene.

Neobjektivnost K. S. dolazi do izraza i uvrštavanjem njegovih tablica K-21 u PE, iako te tablice nisu uopće štampane. U II izdanju PE piše: »karakteristična originalnost i prednost Tablica K-21 je priznata u knjizi American Practical Navigator, Bowditch...«. Tu je K. S. u velikoj zabludi, jer K-21 nisu ni originalne niti imaju bilo kakvu prednost, posebno ne u odnosu na spomenute tablice HO-214 i HO-249. K. S. kao da ima kompleks američkih tablica HO-214. Vrlo često ih spominje, ističe njihovu prednost kao najboljih za astronomsku navigaciju, svoje tablice uspoređuje s njima i nije odolio a da ih kao svoje ne ponudi pod nazivom K-21. U spomenutoj knjizi (Bowditch, 1977) piše da se tablice K-21 nalaze u štampi. Nije teško zaključiti od koga potiče taj podatak i tko je autor teksta o prednostima tih tablica. K. S. navodi da dvije naše škole i jedan pojedinac (u privatnom pismu) traže štampanje tih tablica, ali ne kaže da od drugih desetak pomorskih škola u SFRJ nije dobio odgovor ili je dobio negativno mišljenje. Izdavač, koji je do sada štampao tablice K. S. dva je puta odbio ponudu za štampanje. Tu ne pomaže ni famozna decimalna točka, ni tablice popravke »pozajmljena« iz poznatih tablica HO-249. Način tabeliranja podataka je isti kao i kod tablica HO-214, no ove posljednje su točnije i pružaju veće mogućnosti za rad (sa zbrojenom i izabranom pozicijom). Isticanje prednosti K-21 nad HO-249 još je jedna zabluda, jer te dvije tablice nemaju ništa zajedničkog (osim već pomenute pomoćne tablice popravke).

Posljednje dostignuće K. S. metoda K-12, prikazana je u PE sa 42 retka, ali ne zaslužuje toliko prije svega što nije originalna. O upotrebi džepnih elektronskih računala u navigaciji pisano je mnogo i u svijetu i kod nas. Ideja koju K. S. opisuje uključena je u program mnogih računala (na pr. Hewlett Packard 67 i 97) od kojih neka koriste i naši pomorci već odavno. Zakašnjenje metode K-12 je uzrokovano ranije izraženom averzijom autora prema računalima, valjda od bojazni da će njegove tablice imati manji značaj ako pomorci budu koristili jeftina džepna računala u svom radu. Da bi čitaocu bilo razumljivo, treba navesti dva članka K. S. o prednostima tablica, posebno njegovih, nad računalima. Mada ta dva članka i sredstvo obračuna s protivnikom i iznuđivanje štampanja tablica umjesto kupovine računala. Pri tome u članku »Astronavigacijski kompjuteri u konkurenciji s tablicama za astronomsku navigaciju« (Hidr. god. 1974) K. S. upozorava naše pomorce da »ove tastere... nije potrebno pritiskivati ili upotrebljavati neki tvrdi predmet« (?) dok u sličnom članku za »učene strance« tog upozorenja nema, ali ima poziv stranim izdavačima da se obrate autoru za dozvolu za štampanje tablica K-21 (str. 152, Int. Hydr. Review, LIII 2, 1976).

Rasprave i članke nije potrebno navoditi jer predstavljaju uglavnom ono što je dato u nabrojenim djelima. U svim člancima je prisutno isticanje prednosti ostvarenja K. S. Ako se radi o članku za inozemnu publikaciju, obavezno je uključen

poziv izdavačima da kontaktiraju autora za dobijanje dozvole za izdavanje djela, a u člancima za domaće časopise prevladava isticanje značaja i prednosti autorovih ostvarenja. Nije poznato da li su strani izdavači ikada prihvatili ponudu za štampanje tablica K. S. unatoč svih navedenih prednosti i primljenih priznanja.

Č. Carić se, ni kriv ni dužan, našao na popisu protivnika i logično je da mu K. S. nije poklonio dužnu pažnju u PE. Međutim, uza svu svoju rječitost K. S. nije u stanju izbrisati neospornu istinu: **Carić je bio prvi Jugoslaven koji je dao praktične tablice za izračunavanje elemenata stajnice u astronomskoj navigaciji.** Samo to opravdava više mjesta u PE nego tablice K-21 ili metoda K-12.

S drugim suparnicima je razračunavanje lakše. Na primjer, za Čumbelićeve tablice. K. S. se zadovoljava konstatacijom da u Bowditchu o njima piše samo tri retka nasuprot 173 retka o njegovim djelima. Odnos redaka sigurno nije i odnos kvaliteta, no očigledno je da Čumbelić nema ni izdaleka tako dobre veze kao što ima jakog protivnika. Naime, prema raspoloživoj dokumentaciji, na kratki upit interesenata o mogućnosti kupovine Čumbelićevih tablica i K-21, odgovara K. S. vrlo opširno i nudi sva svoja djela a o Čumbelićevim tablicama telegrafski kaže: »... ne koristite se mnogo, nisu originalne, nije ih štampao HI i nismo u stanju poslati te tablice«.

Kroz čitav odgovor K. S. karakteristično je ketiranje s Amerikancima i uzajamno izmjenjivanje pohvala i priznanja. To je počelo odavno, da bi vrhunac dostiglo modifikacijom Identifikatora zvijezda kako bi u njemu bile uključene sve zvijezde (sa imenima) koje daje američki nautički godišnjak. Tako modificiranog, uz još neke manje izmjene, štampao je naš izdavač pod imenom Novi identifikator zvijezda. Dvije utjecajne američke ličnosti (jedan je toliko citirani admiral Knox) pet puta bezuspješno kandidiraju K. S. za svjetsku nagradu iz navigacije SAD. Nama bi bilo drago da jednom naš čovjek dobije tu nagradu. Pa ipak, nije li i ovo dokaz da su u pet navrata komisije realno ocijenile doprinos K. S. ne dodijelivši mu nagradu, usprkos odličnih veza njegovih utjecajnih prijatelja i nakićenih prijedloga.

Mada pohvale i nagrade ne opravdavaju vlastitu neskromnost i toliko broj redaka u PE o sebi, K. S. navodi samo neka od tridesetak visokih priznanja za svoja ostvarenja. Nitko nema ništa protiv zasluženih priznanja, no neka su dobijena na neobičajan način:

- prijedlog za Nagradu Nikola Tesla, Sabora SRH za naučna ostvarenja 1969. napisao je sam K. S.,
- u knjizi Astronomska navigacija od prof. M. Lipovca, izdanje HI 1981. prikaz svojih djela napisao je sam K. S., mijenjajući neovlašteno tekst redaktora,
- mišljenje u povodu predlaganja za nagradu grada Splita dao je o sebi opet sam K. S.,
- prikaze i pohvale u toliko spominjanoj knjizi Bowditch, izdanje 1977. dao je opet sam K. S.,
- K. S. navodi mišljenja iz osobne prepiske (admiral Knox, capt. P. V. H. Weems), a istovre-

meno daje lekciju B. Franušiću »da se citati iz privatnih pisama ne uzimaju u obzir jer imaju kurtoazne elemente.«

I još dva podatka: K. S. je bio dva puta predložen za Nagradu za životno djelo Republičkom sekretarijatu za znanstveni rad. U komisijama koje su razmatrale prijedloge kucane na 16 stranica, plus osam priloga (spakovano u dvije velike kutije), radili su naši poznati naučnici, kulturni i javni radnici i prijedlozi nisu bili prihvaćeni. Za njih ni K. S. ne može reći da »nisu ništa napisali«, »ništa sami stvorili« ili druge primjedbe koje neopravdano upućuje B. Franušiću.

Poslije odgovora K. S. u časopisu »Naše more«, pažljivi čitalac je mogao prolistati PE i utvrdio bi da o sebi najviše piše jedino K. S. Time je osigurao mjesto među besmrtnicima na način koji je neuobičajen za naučne radnike. Toliko pohvala o

sebi uz istovremeno umanjivanje svih ostalih koji su našem pomorstvu nešto dali, predstavlja zaista »unikum« među znanstvenim radnicima. Od istinskog naučnog radnika trebalo bi očekivati više skromnosti i priznanja onim koji su mu omogućili da postigne uspjeh. K. S. nema prava reći da u svom radu nije nailazio na razumijevanje i podršku ustanove u kojoj je radio, a izdavač je štampao njegova djela čak i onda kad nije bilo potrebe, a još manje ekonomskog opravdanja. Možda i tu leži dio odgovora za ovakvo pisanje K. S.

»Naše more« je pomorski časopis pa su i čitaoci uglavnom iz širih pomorskih krugova. Ne treba biti stručnjak kalibra K. S. pa doći do zaključka da u članku u PE, a posebno u odgovoru na kritiku nije sve u redu. Čitalac će i sam doći do zaključka: Ako je i od Kotlarića — previše je!

Franjo BENKOVIC

PODUZEĆE LUKE DUBROVNIK

GRUŠKA OBALA 87

Telefon: 23-350; Telex 27567 YU LUKADU
Brzovjav: PODUZEĆE LUKE DUBROVNIK

OBAVLJA:

Utovar i istovar brodova za robu namijenjenu uvozu, izvozu, tranzitu i razvozu — Špediciju robe u razvozu — Održava i izgrađuje obale. Pruža kompletan servis jahtama.

RASPOLAŽE:

Vlastitim zatvorenim i otvorenim skladištima, dizalicama, traktorima, autoliftovima, kamionima i drugom lučkom mehanizacijom.

